

## גבול האדם בהבנתו את הקב"ה

### דרשה לראש השנה לרמב"ן

**(1) ועכשיו אנו צריכים לפרש מהו הדין הזה שאדם נידון בו, והלא אמרו חכמים ז"ל כי בשעת מיתתו של אדם נידון, כמו שאמרו בפרק קמא דתענית (י"א א') בשעת פטירתו של אדם כל מעשיו נפרטין לפניו ואומרים לו כך וכך עשית ביום פלוני והוא אומר הן וכו' ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר יפה דנתוני וכו', וכן במקומות הרבה, ואם נאמר שאדם נידון בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים, אם כן אין דינו בשעת מיתה אלא על מה שעשה מראש השנה עד יום המיתה, ורבותינו אומרים בפירוש שכל מעשיו נפרטין לפניו**

עוד הזכירו חכמים שיום הדין הוא לעתיד לבא בזמן תחיית המתים כמו ששנינו (סנהדרין ק"ז ב') דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין אנשי סדום אין להם חלק לעוה"ב אבל עומדין בדין, ויום הדין זה מזכירין אותו רבותינו ז"ל בהגדות ובמדרשים וקורין לו יום הדין הגדול...

**(2) אבל כך הוא הענין הזה, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו ונדון כל אחד ואחד בעניני העולם הזה, אם זכה לתת לו חיים ושלוש ונכסים וכבוד או נתחייב למות בשנה זו או ליסורין וצער ועוני, כללו של דבר על כל ענין שבגוף ושבועולם הזה כגון בני חיי ומזוני, אבל אינו נידון על הנפש אם תזכה לגן עדן ולחיי העולם הבא או תתחייב לגיהנם ואבדון,**

כך תקנו לנו חכמים בתפלה זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון וכו' ועל המדינות בו יאמר וכו', ואמרו על המדינות כלומר דין הרבים שהעולם נדון אחר רובו, והזכירו בהן חרב ושלוש ורעב ושובע, וחזרו ואמרו ובריות בו יפקדו שהוא דין כל יחיד ויחיד והזכירו בו חיים ומות, וכן בגמרא אמרו שלשה ספרים נפתחין בראש השנה צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, הזכירו בכאן חיים ומיתה ולא אמרו לגיהנם ולחיי העולם הבא כמו שהזכירו בבריתא הסמוכה שם בשלש כתות ליום הדין, ועוד אמרו (ב"ב י' א') כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונו קצוב לו מראש השנה, שבכל הריחוק וההפסד אדם נידון ביום זה.

כללו של דבר ראש השנה יום הדין הוא לעולם הזה, ושעת מיתתו של אדם הוא יום הדין שלו שהוא נדון בנפשו על אותו עולם שהוא עולם הנשמות, וכל מעשיו נפרטין לפני בוראו ית' ואם תזכה נפשו לגן עדן העליון והתחתון ולא יזו מעלה ממנו, או תתחייב נפשו לגיהנם ויסורין הרבים ובאיזה דין תתחייב להיות נדונת בו, הרי למדנו יום הדין לגוף ויום הדין אחר לנפש.

עוד יש יום דין אחר שהוא יום דין לשניהם לגוף ולנפש, והוא שהנביאים מזכירין אותו ומפליגין עליו כענין שנאמר הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וגו', ואומר הנה אנכי שולח את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וגו', והיום הזה הוא בתחילת תחיית המתים והוא הנקרא יום הדין הגדול, וכל באי העולם שמבראשית נידונין בו בגוף ובנפש, אם ראוי זה לתחיית המתים ולנועם הגוף והנפש בכל אותן הזמנים המתגלגלין ובאין אחרי כן, ולאי זו מעלה יזכה מהם, או יתחייב זה שלא יחיה וישאר בגיהנם במקום שהוא שם, או שיכפל עליו עונש יתר ממדה רעה לקשה ממנה, וזו היא מה שהזכירו במשנה (סנהדרין ק"ז ב') אין עומדין בדין ועומדין בדין

והרמב"ם ז"ל כתב בהלכות תשובה כלשון הזה כשם ששוקלים עונות האדם וזכיותיו בשעת מיתתו, כך שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה, וכך כתב עוד הבריתא של שלש כתות הן ליום הדין עם הדין הזה של ראש השנה, ונראה מדבריו שלא דקדק בכך.

**(3) מ"מ למדנו לראש השנה שהוא יום הדין לכל העינים שבעולם הזה, וכמו שאמרו במימרא זו שלשה ספרים נפתחין בראש השנה וכו' שאלו השלשה ספרים כל באי העולם הם כוללין.**

ויש לשאול והיאך פסק ר' יוחנן פסק הדין הגדול והעמוק הזה שכל רזי עולם תלויין בו צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לחיים וכל הרשעים מתים, וכי כל הרשעים מתים והצדיקים חיים, ולמי כל חמדת